

شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی پردیس فارابی دانشگاه تهران

غلامرضا جندقی^۱، محمدرضا فتحی^۲ و علیرضا ادیب باسمنج^۳

چکیده

هدف پژوهش حاضر، شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی پردیس فارابی دانشگاه تهران است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، توصیفی-تحلیلی است و به صورت پیمایشی صورت گرفته است. جامعه آماری این پژوهش، پردیس فارابی دانشگاه تهران است. برای انجام این پژوهش، عوامل مؤثر در ارزیابی مسئولیت اجتماعی با استفاده از پرسشنامه خبره محور در میان ۱۵ نفر از خبرگان توزیع شد و نظرات آن‌ها جمع‌آوری شد و در نهایت این عوامل به دست آمد، سپس روابط میان شاخص‌ها با استفاده از تکنیک دیمتل مشخص گردید و وزن هر کدام از آن‌ها تعیین گردید. بر اساس نتایج به دست آمده، مؤلفه‌های حفظ و ارتقای فضای سبز در محوطه‌ی دانشگاه و خارج از آن، ارائه‌ی خدمات آموزشی با کیفیت و همکاری با مدارس به ترتیب رتبه‌ی اول تا سوم را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین با تقویت شاخص‌های اثرگذار در حوزه‌ی مسئولیت اجتماعی دانشگاه میشود بستر مناسبی برای بهبود فعالیت پردیس فارابی دانشگاه تهران فراهم آورد.

واژگان کلیدی: فنون تصمیم‌گیری چند معیاره، مسئولیت اجتماعی، پردیس فارابی دانشگاه تهران، دیمتل.

۱ استاد گروه مدیریت دولتی و امور عمومی دانشکده مدیریت و حسابداری، پردیس فارابی دانشگاه تهران، قم.

۲ نویسنده مسئول: استادیار بخش تخصصی مدیریت صنعتی و فناوری دانشکده مدیریت و حسابداری، پردیس فارابی

دانشگاه تهران، قم، رایانامه: Reza.fathi@ut.ac.ir

۳ کارشناس ارشد مدیریت منابع انسانی گرایش مدیریت منابع انسانی اسلامی دانشکده مدیریت و حسابداری، پردیس فارابی دانشگاه تهران، قم.

مقدمه

افزایش میزان تقاضا برای مسئولیت در سیستم آموزش عالی نتیجه‌ای را در پی دارد که موجب می‌شود توجه فراوانی صرف تعریف رویکردهای مختلف و متدهای مرتبط با آن شود. تعیین معیار ارزیابی و سهم یک دانشگاه در بهبود کیفیت زندگی در جامعه‌ای که در آن قرار دارد بسیار مهم و تأثیرگذار است (براون و کلاک^۳، ۲۰۰۹؛ واسیلیسکو و بارنا، ایپور و بایکو^۴، ۲۰۱۰؛ برناردو، بوچر و هوارد^۵، ۲۰۱۲ و هارت، نورت مور^۶، ۲۰۱۱). در ادبیات و پیشینه پژوهشی آموزش عالی، دانشگاهیان و پزشکان اصطلاحات متنوعی را به‌منظور تعریف مسئولیت‌های اجتماعی دانشگاه‌ها نسبت به جامعه خود تعریف کرده‌اند که این اصطلاحات همگی در قالب مسئولیت اجتماعی دانشگاه نام‌گذاری می‌شوند. در ادبیات آموزشی شواهدی دال بر رویکرد جامعی که به‌واسطه‌ی آن بتوان مسئولیت اجتماعی را اندازه‌گیری کرد وجود ندارد (اسفجانی و چانگ^۷، ۲۰۱۲). توسعه رویکرد جامع برای اندازه‌گیری مسئولیت اجتماعی در دانشگاه می‌تواند به آن یاری دهد تا تمام امتیاز مرتبط با این مفهوم را اندازه‌گیری کند و یا قادر شود تا تمام حوزه‌هایی که مشتمل بر یک عملکرد ضعیف می‌باشند را شناسایی کند و نیاز به اصلاح آن را گوشزد نماید. دانشگاه می‌تواند این اطلاعات را به‌منظور توسعه راهبردهایی که امتیاز مسئولیت اجتماعی را در جامعه بالا ببرد به کار بگیرد (لی و زیلانی^۸، ۲۰۱۰ و لیم، کیم، چن و رایدر^۹، ۲۰۰۸). سیستم آموزش عالی با چالش‌های بسیاری روبه‌رو است که ازجمله‌ی این چالش‌ها می‌توان به فقدان پذیرش و حمایت کافی از جانب ذی‌نفعان اشاره کرد. اگر بتوانیم برای مسئولیت اجتماعی دانشگاه امتیاز معقول و منطقی ایجاد نماییم علاوه بر این که صداقت درونی افزایش می‌یابد، سنجه مناسب برای اندازه‌گیری مفهوم مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانشگاه نیز تعیین می‌گردد. همچنین عوامل و شاخص‌هایی که مسئولیت اجتماعی را در دانشگاه نشان می‌دهد و در ذات خود غیرقطعی هستند را می‌توانیم کمی نماییم. مسئله اصلی این تحقیق شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی پردیس فارابی دانشگاه تهران با به‌کارگیری تکنیک دیمتل است. مسئولیت یک سازمان به‌واسطه‌ی تأثیراتی که تصمیمات و فعالیت‌های آن بر روی جامعه و محیط اطرافش دارد با استفاده از شفافیت و رفتار اخلاقی می‌تواند به توسعه‌ی پایدار کمک کند. سلامتی و رفاه اعضای جامعه جزئی از انتظارات ذی‌نفعان است که منطبق با قوانین اجرایی و هنجارهای

³ Brown and clock

⁴ Vasilecko and Barna, Epour and Baiko

⁵ Bernardo, Boucher and Howard

⁶ Hart, Norte Moore

⁷ Esfijani and Chang

⁸ Li and Xilani

⁹ Lim, Kim, Chen and Ryder

رفتار بین‌المللی است. سلامتی و رفاه اعضای جامعه را می‌شود در سراسر سازمان و روابط میان افراد سازمان نهادینه و اجرایی کرد. سلامتی و رفاه اعضای جامعه می‌تواند مشتمل بر محصولات، خدمات و فرآیندها باشد. روابط به فعالیت‌های سازمانی بازمی‌گردد که در حوزه نفوذ خود موارد دیگری را نیز در بر بگیرد.

این تعریف مشتمل بر مفاهیم مهم و اساسی زیر است.

- پذیرش داوطلبانه پاسخ‌گویی
- پذیرفتن مسئولیت اقدامات و اثرات خروجی‌های آن‌ها
- تعقیب یک هدف ایده‌آل نخست از طریق تصمیم‌گیری دقیق
- اتصال میان جامعه و محیط‌زیست
- اهمیت رفتار اخلاقی و شفافیت

پاسخگویی به نحوه‌ی پاسخ‌گویی یک سازمان نسبت به مسائل زیست‌محیطی و اجتماعی آن برمی‌گردد. دستورالعمل مقتضی در ایزو ۲۶۰۰۰ پیشنهاد می‌کند که سازمان نه تنها باید نسبت به تصمیمات اتخاذ شده و اقدامات اجتماعی و زیست‌محیطی‌اش پاسخ‌گو باشد بلکه باید نسبت به تأثیر آن‌ها بر روی جامعه به‌عنوان یک کل واحد و منسجم نیز حساس باشد. تأکید بر روی شفافیت نشان می‌دهد که چگونه ارتباطات سازمانی می‌تواند منجر شود تا اطلاعات مربوط به اقدامات سازمان، ذی‌نفعان و شرکای کلیدی در دسترس عموم قرار گیرد. شفافیت در این مقوله مبتنی بر یکسری از اقدامات تجاری و تصمیم‌گیری‌هایی است که در یک محیط غیر سری انجام می‌پذیرد. شفافیت دسترسی آزاد ذی‌نفعان را به اطلاعات و فرآیندهایی را شامل می‌شود که تصمیم‌گیری سازمانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. شفافیت از طریق دستیابی شرکت به ذی‌نفعان در زمانی حاصل می‌شود که شرکت یا دچار بحران شده است یا نیازی پیدا کرده است. رفتار اخلاقی اقدامات داخلی سازمان، رویه‌ها و استانداردها یا کدهای رفتاری^{۱۰} را نشان می‌دهند که در بدو تأسیس سازمان به وجود آمده‌اند. رفتار اخلاقی رفتاری را شامل می‌شود که با انسجام و یکپارچگی^{۱۱}، صداقت^{۱۲}، انصاف^{۱۳} و نگرانی برای منافع ذی‌نفعان و محیط‌زیست^{۱۴} همراه باشد. رفتار اخلاقی رفتاری را متعهد می‌شود که بهترین منافع را برای تمامی ذی‌نفعان خود فراهم آورد. اگر تابه‌حال هنوز درک نکرده‌اید که ذی‌نفعان برای عملکرد مبتنی بر مسئولیت اجتماعی تا چه اندازه

¹⁰ Codes of Conduct

¹¹ Integrity

¹² Honesty

¹³ Fairness

¹⁴ Concern for all Stakeholders and the Environment

مهم هستند، ایزو ۲۶۰۰۰ اصلی را طراحی کرده است که به منافع ذی‌نفعان احترام می‌گذارد. از آنجا که هریک از ذی‌نفعان نقش کلیدی در مسئولیت اجتماعی سازمانی ایفا می‌کنند باید اطمینان حاصل کنیم تمامی ذی‌نفعان شناسایی شده‌اند و منافع آن‌ها نیز در نظر گرفته شده است. قوانین شهری، حاکمیتی و کشوری باید در نظر گرفته شوند به دلیل آن که یک سازمان باید در بستر این قوانین به فعالیت بپردازد و آن‌ها را دنبال نماید. در حقیقت ضرورت دارد که یک سازمان از قوانینی که در حیطه عملیاتی و کاری وی وجود دارد اطلاع لازم داشته باشد و سعی کند تا خود را با آن قوانین مطابقت داده و میزان تطابق عملکرد خود را با آن‌ها موردسنجش و بازنگری و حسابرسی قرار دهد. قوانین بین‌المللی رفتار نیز باید از سطح سازمان‌ها فراتر رود و جهانی شود. این مسئله نمی‌تواند به‌اندازه کافی مطلوب باشد که ما فقط قوانینی را که از سوی کشور مبدأ تأیید شده است دنبال می‌کنیم و نگاهی به قوانین جهانی و بین‌الملل نداریم. تمام کشورهای دیگری که یک شرکت در آن‌ها فعالیت دارد قوانینی دارند که باید از سوی آن شرکت رعایت شود. از لحاظ بین‌الملل حقوق همه انسان‌ها مورد احترام است و جایی که اهداف تجاری مدنظر است باید توجه داشته باشیم که حقوق بشر نیز از اهمیت بسیاری برخوردار است و نباید نادیده انگاشته شود. ارتباط آموزش عالی با محیط اجتماعی نیز اهمیت زیادی دارد. دیکتل^{۱۵} (۲۰۰۹) بر اهمیت این بحث تأکید می‌کند و عنوان می‌کند بهترین شرحی که می‌توانیم برای مسئولیت اجتماعی دانشگاه بیان داریم از طریق تنوع "خدمات دانشگاهی"^{۱۶} مطرح می‌شود. خدمات متنوع دانشگاهی پیشنهادی مختلفی را برای جامعه فراهم می‌کند و این در حالی است که تمام این پیشنهادها نیازهای مردم و جامعه‌ی خود را در نظر دارد. هرررا^{۱۷} (۲۰۰۹) همه‌ی توجه‌ها را به ایده‌ی گام‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه معطوف می‌دارد تا بتواند برای درخواست‌های مرتبط با سیاست‌های آموزشی^{۱۸} جواب مناسبی را بیابد. این گام‌ها می‌توانند "گفتمان‌های بزرگ‌تری را میان موضوعات اساسی دانشگاه‌ها و محیط فعال در آن ایجاد نماید". مسئولیت اجتماعی دانشگاه منجر به تدوین سیاست‌های آموزشی مناسب می‌گردد که این سیاست‌ها همواره در تلاش خواهند بود تا به نیازهای محیطی پیرامون خود پاسخگو باشند". در عمل ارتقای دانشی که بتواند برای جامعه سودمند باشد نتیجه‌ی مشارکتی است که دانشگاه برای بهبود کیفیت زندگی انجام می‌دهد. به رسمیت شناختن مسئولیت اجتماعی دانشگاه دامنه گسترده‌ای دارد و سبب می‌شود تا مفهومی از آن خارج شود که تفاسیر متنوعی را می‌توان از آن ارائه کرد. پیشنهاد می‌کنیم که مسئولیت اجتماعی در مفهوم گسترده‌ای که با خود به

¹⁵ De Ketele

¹⁶ Academic Services

¹⁷ Herrera

¹⁸ Educational Policies

همراه دارد بتواند آن را با سایر دانشگاه‌هایی که به دنبال بهبود اجتماعی^{۱۹} از طریق انسجام سیاست‌های منطبق با مسئولیت اجتماعی هستند به اشتراک بگذارد. سیاست‌ها باید به‌گونه‌ای باشند که در مدیریت سازمانی^{۲۰}، آموزش^{۲۱}، پژوهش^{۲۲}، خدمات^{۲۳} و اقدامات عمومی^{۲۴} خود را نشان دهند. مطابق با دیدگاه واسیلیسکو^{۲۵} و همکاران (۲۰۱۰)، منطق زمینه‌ای^{۲۶} برای مسئولیت اجتماعی دانشگاه مبتنی بر همکاری‌ها و دانشگاه‌هایی است که بر اساس مسئولیت اجتماعی شرکتی اداره می‌شوند. در واقع ما از مسئولیت اجتماعی شرکتی در دانشگاه‌ها به سمت مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها حرکت کردیم. به‌علاوه مسئولیت اجتماعی دانشگاه می‌تواند مأموریت سنتی دانشگاه‌ها برای بهبود کیفیت زندگی انسان و نمایش نیازهای اجتماعی انسان را تجدید نماید (گلس و فیتزجرالد^{۲۷}، ۲۰۱۰؛ هررا، ۲۰۰۹ و واتسون و همکاران^{۲۸}، ۲۰۱۱).

پیشینه پژوهش

در این بخش سعی شده است تا خلاصه تعدادی از پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه ارائه گردد. شفایی یامچلو (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان "شناسایی وضعیت مسئولیت اجتماعی در دانشگاه مبتنی بر مدل والایس (مورد: دانشگاه تهران) بر اساس دیدگاه اعضای هیئت‌علمی و ارائه راهکار جهت بهبود آن" به مطالعه وضعیت موجود دانشگاه تهران در رابطه با مسئولیت اجتماعی آن بر اساس دیدگاه اعضای هیئت‌علمی پرداخته بود. این پژوهش توصیفی و از نوع پیمایشی بوده است و در زمره مطالعات موردی قرار می‌گیرد. جامعه آماری این پژوهش به لحاظ موقعیت جغرافیایی شامل کلیه اعضای هیئت‌علمی دانشکده‌های واقع در شهر تهران "دانشگاه تهران" با تعداد ۱۵۹۳ نفر بود که برای تعیین وضعیت موجود با روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای و به‌صورت تصادفی، تعداد ۱۳۸ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه استاندارد مبتنی بر مدل والایس (۲۰۰۸)، با ضریب آلفای کرونباخ ۰.۹۰ و پایایی ترکیبی ۹۷٪ مورد استفاده قرار گرفت. نتایج به‌دست‌آمده نیز گویای آن بود که در جامعه مورد بررسی وضعیت مسئولیت اجتماعی دانشگاه در سطح نه‌چندان مطلوبی قرار گرفته بود. حبیبی و همکاران (۱۳۹۵) در

¹⁹ Social Betterment

²⁰ Institutional Management

²¹ Teaching

²² Research

²³ Services

²⁴ Public Activities

²⁵ Vasilescu

²⁶ Underlying Rationale

²⁷ Glass and Fitzgerald

²⁸ Watson *et al*

پژوهشی با عنوان "مؤلفه‌های ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی" مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها را به‌عنوان دستورالعملی برای کسب‌وکار اخلاقی می‌دانند که در سال‌های اخیر رشد فزاینده‌ای داشته است. این پژوهش با هدف ارزیابی مسئولیت‌پذیری اجتماعی در واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی خراسان رضوی، شمالی و جنوبی و پیشنهاد الگویی برای سنجش آن انجام شد. جامعه آماری تحقیق اعضای هیئت‌علمی با مرتبه استادیار به بالا در دانشگاه آزاد شعب خراسان رضوی، شمالی و جنوبی بود که ۱۲۶۰ نفر بودند و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ۳۲۳ نفر از آنان به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. بر اساس یافته‌های تحقیق پنج بعد اساسی در مدل مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه وجود دارد که عبارت‌اند از: ابعاد بشردوستانه، اقتصادی، قانونی، اخلاقی و فناوری که بعد مسئولیت‌پذیری فناوری برای اولین بار در ابعاد مسئولیت‌پذیری سازمانی اضافه و ۴۶ شاخصه نیز برای آن در نظر گرفته شد که این امر پژوهش را از پژوهش‌های قبلی متمایز کرده است. نویسندگان این پژوهش ادعا کرده‌اند که مدل پیشنهادی آن‌ها علاوه بر دارا بودن مزایای مدل‌های مروری گذشته بیشترین هماهنگی را با شرایط موجود دارا است و در نتیجه به‌عنوان بهینه‌ترین مدل برای بررسی‌های داخلی به شمار می‌رود. بردبار (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان "ارائه چارچوبی برای مسئولیت اجتماعی در دانشکده‌های مدیریت و کسب‌وکار (مورد مطالعه: دانشکده مدیریت دانشگاه تهران)" بیان کرد امروزه تردیدی وجود ندارد که جامعه به‌طور کلی از سازمان‌ها انتظار دارد که به مسئولیت اجتماعی واقعی عمل کنند. در واقع از سازمان‌ها انتظار می‌رود که مسئولیت اجتماعی را به معنای گسترده‌ای در ارزش‌ها و فعالیت روزانه‌شان منظور دارند. دانشگاه‌ها در توسعه صنعت و جامعه، نقش و وظیفه مهمی بر عهده دارند. این نقش و جایگاه مهم باعث شده است که جامعه از دانشگاه‌ها انتظار داشته باشد که علاوه بر انجام وظایف آکادمیک، به مسئولیت اجتماعی، جامعه و محیط بیرون توجه جامع و کاملی داشته باشد. در واقع دانشگاه‌ها مانند هر سازمان دیگری باید برای اثرات و نتایجی که توسط استراتژی‌ها، ساختارها، سیاست‌ها و عملکردهایشان ایجاد می‌گردد مسئول و پاسخگو باشند. با توجه به اهمیت مسئولیت اجتماعی در بقای بلندمدت سازمان، هدف پژوهش حاضر ارائه چارچوبی برای شناسایی ابعاد مسئولیت اجتماعی در دانشکده‌های مدیریت و کسب‌وکار بود. این پژوهش از نظر ماهیت کیفی و از بعد هدف کاربردی بود. دانشکده‌های مدیریت دانشگاه تهران به‌عنوان مورد مطالعه انتخاب شده بودند. گردآوری داده‌ها در این پژوهش پیمایشی بوده و در آن نظرات خبرگان از طریق مصاحبه گردآوری شده بود. مشارکت‌کنندگان در این تحقیق شامل ذی‌نفعان داخلی (شامل دانشجویان، دانش‌آموختگان، اعضای هیئت‌علمی و کارکنان دانشکده مدیریت و مدیران دانشگاه تهران) و ذی‌نفعان خارجی دانشکده (شامل مدیران سازمان‌ها و شرکت‌ها) می‌باشند. برای تحلیل

داده‌ها، از روش تحلیل تم استفاده شد و نتایج تحقیق شامل ارائه چارچوبی حاوی "پیش‌نیازهای تحقق مسئولیت اجتماعی"، "مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی در دانشکده مدیریت" و "پیامدهای عینی تحقق مسئولیت اجتماعی" بود. جورج^{۲۹} (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان "تحلیل ادبیات موجود پیرامون مسئولیت اجتماعی دانشگاه: مرور ژورنال‌های منتخب در حوزه‌ی آموزش عالی" عنوان کرده است که در طول ۳۰ سال گذشته تغییرات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی منجر شده است تا اصلاحات گسترده‌ای بر روی چالش‌های جدیدی که مؤسسات آموزش عالی با آن‌ها مواجه هستند صورت بگیرد. این بازنگری‌های گسترده بر روی ابعاد اجتماعی دانشگاه‌ها تأکید می‌کند چراکه دانشجویان به‌مثابه رهبران آینده و سیاست‌گذاران در عرصه‌های مختلف جامعه به شمار می‌روند و نقش بسیار مهمی را در آینده هر کشوری ایفا خواهند نمود. این اهمیت باعث می‌شود تا پژوهشگران اصول مسئولیت اجتماعی دانشگاهی را به‌صورت منسجم و یکپارچه برای دانشگاه‌های مختلف استخراج کنند. این پژوهش بر روی ادبیات مسئولیت اجتماعی دانشگاهی در طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ میلادی تمرکز کرده است. در این پژوهش تلاش گردیده است تا خلأهای موجود در حوزه ادبیات مسئولیت اجتماعی دانشگاهی شناسایی گردد و پیشنهادهای بیشتری برای انجام تحقیقات جدیدتر در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه ارائه گردد. برای دستیابی به این مهم داده‌هایی از ۱۵ ژورنال تخصصی در حوزه دانشگاهی گردآوری گردید که همگی بر روی آموزش عالی و مسائل مرتبط با آن تمرکز دارند. شلومنتسویو^{۳۰} (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان "رهبری مسئولیت اجتماعی دانشگاه و توسعه منطقه‌ای" فرآیندهای توسعه مسئولیت اجتماعی دانشگاه را در جوامع منطقه‌ای موردبررسی قرارداد. در این زمینه ده مورد از وب‌سایت‌های دانشگاه‌های فدرالی روسیه و نیز سایت‌های مقامات دولتی موردبررسی قرار گرفتند که تمامی آن‌ها به‌عنوان مواد اصلی در مطالعات تجربی این پژوهش کاربرد دارند. تحلیل تئوریک صورت گرفته در این پژوهش بر پایه دیدگاه‌های حاکم بر ساختار مسئولیت اجتماعی در دانشگاه‌های روسیه است. بر اساس رویکرد فرهنگی-اجتماعی، تحلیل مأموریت و غیره خطوط اصلی فعالیت‌های دانشگاهی مشخص گردید و مقامات دولتی هم اقدامات مدرن در حوزه مسئولیت اجتماعی را به دانشگاه تسری دادند تا خطمشی فعالیت آن‌ها در این حوزه مشخص گردد. این اقدام موجب شد تا در زمینه توسعه اجتماعی-اقتصادی پیشرفت‌هایی حاصل شود. بر اساس یافته‌های این پژوهش رهبران منطقه‌ای به‌صورت چشمگیری بر روی مسئولیت اجتماعی دانشگاهی و بلوغ آن تأثیر گذارند و درنهایت

²⁹ Jorge

³⁰ Shelomentsev

توسعه افق‌های پیش رو در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه با مناطقی که در آن‌ها واقع هستند همبستگی مثبت دارد.

روش‌شناسی

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی تحلیلی است که به صورت پیمایشی انجام پذیرفته است. ابزار گردآوری داده در این تحقیق مبتنی بر این روش‌ها است: ۱- کتابخانه‌ای ۲- مصاحبه و ۳- پرسشنامه. این تحقیق از لحاظ موضوعی در قلمرو مباحث مسئولیت اجتماعی و کاربرد روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره در این حوزه قرار می‌گیرد. جامعه آماری این تحقیق شامل پردیس فارابی دانشگاه تهران است. پرسشنامه‌ای که برای تایید شاخص‌ها استفاده گردید، پرسشنامه خبره محور بود که در میان ۱۵ نفر از خبرگان که شامل روسا، معاونان مدیران و کارشناسان پردیس فارابی دانشگاه تهران، توزیع شد و نظرات آن‌ها جمع‌آوری شده است. در این تحقیق از روش دیمتل استفاده شده است و برای انجام محاسبات از نرم‌افزار اکسل استفاده شده است.

نتایج

تعیین مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی پردیس فارابی دانشگاه تهران

در ابتدا مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی پردیس فارابی دانشگاه تهران شناسایی گردید. این مؤلفه‌ها در حوزه مسئولیت آموزش و پژوهش، مسئولیت قانونی، مسئولیت اخلاقی، مسئولیت زیست‌محیطی و مسئولیت نوع‌دوستی بودند. بر این اساس مؤلفه‌هایی که سطح معناداری آن‌ها بالاتر از ۰,۰۵ بودند تایید شدند و مؤلفه‌هایی که سطح اهمیت آن‌ها کمتر ۰,۰۵ بودند حذف شدند. بنابراین با بررسی ضریب سطح معناداری شاخص‌های زیر پذیرفته شدند.

جدول ۱. مهم‌ترین مؤلفه‌هایی مسئولیت اجتماعی پردیس فارابی دانشگاه تهران

علامت اختصاری	شاخص	ردیف
C1	ارائه خدمات آموزشی باکیفیت	۱
C2	رعایت استاندارد آموزشی	۲
C3	رعایت الزامات قانونی	۳
C4	ایجاد فرصت‌های برابر و اجتناب از تبعیض	۴
C5	احترام به ارزش‌های اجتماعی	۵
C6	رعایت بهداشت شغلی و ایمنی کارکنان و اساتید	۶
C7	صرفه‌جویی در مصرف انرژی	۷

C8	حفظ و ارتقای فضای سبز در محوطه دانشگاه و خارج از آن	۸
C9	حمایت از اقدامات داوطلبانه کارکنان در فعالیتهای اجتماعی	۹
C10	همکاری با مدارس، کسب‌وکارها، انجمن‌ها و گروه‌های محلی	۱۰
C11	کمک‌های خیریه (همکاری و کمک به نهادهای خیره و بشردوستانه)	۱۱

تعیین روابط بین مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی

پس از تعیین مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی، ماتریسی به‌منظور تعیین شدت روابط میان مؤلفه‌ها با استفاده از روش دیمتل طراحی شد و در اختیار ۱۵ نفر از خبرگان تحقیق قرار گرفت. در نتیجه، یک ماتریس که سطر و ستون‌های آن شاخص‌های مربوطه هستند در اختیار خبرگان تحقیق قرار گرفت تا شدت روابط میان مؤلفه‌ها به‌صورت زوجی موردسنجش قرار گیرد. در نتیجه، از خبرگان تحقیق خواسته شد تا شدت تأثیر روابط را مشخص نمایند. به‌منظور کاهش تعداد جداول از ارائه‌ی تمامی جداول نظرات خبرگان به‌صورت انفرادی خودداری شده است و نظرات خبرگان با استفاده از روش میانگین حسابی جمع می‌شود. ماتریس میانگین در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. ماتریس میانگین نظرات خبرگان

	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11
C1	0	1.23	2.64	2.26	1.76	0.84	1.76	1.91	0.99	0.74	0.94
C2	2.29	0	1.12	3.82	0.99	1.32	1.88	2.28	1.05	0.99	1.05
C3	3.11	1.16	0	0.32	1.05	1.33	0.71	3.47	3.86	1.76	0.84
C4	2.44	1.74	3.21	0	3.86	0.99	0.71	2.09	1.26	0.99	1.32
C5	1.04	2.14	1.39	2.18	0	1.64	1.89	1.76	0.84	1.05	1.33
C6	2.23	2.03	0.91	1.05	1.33	0	2.09	1.26	3.47	1.14	0.79
C7	3.16	1.32	0.54	1.14	0.79	3.76	0	0.32	1.05	2.65	1.52
C8	1.19	1.54	1.69	1.58	2.65	1.52	0.99	0	1.14	3.87	2.78
C9	3.86	0.99	2.196	0.57	3.87	2.78	1.05	1.74	0	2.47	1.08
C10	2.09	1.26	3.47	1.95	1.49	3.07	3.86	2.14	0.95	0	0.85
C11	0.85	3.03	0.76	3.16	2.09	1.26	3.47	1.19	1.54	0.44	0

در مرحله‌ی بعد، ماتریس میانگین با استفاده از روابط مربوط به روش دیمتل نرمال‌سازی شده است. جدول ۳ ماتریس نرمال‌سازی شده را نشان می‌دهد.

جدول ۳. ماتریس نرمال شده

	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11
C1	0	0.058211	0.124941	0.106957	0.083294	0.039754	0.083294	0.090393	0.046853	0.035021	0.044487
C2	0.108377	0	0.053005	0.180786	0.046853	0.06247	0.088973	0.107903	0.049692	0.046853	0.049692
C3	0.147184	0.054898	0	0.015144	0.049692	0.062944	0.033602	0.164221	0.182679	0.083294	0.039754
C4	0.115476	0.082347	0.151917	0	0.182679	0.046853	0.033602	0.098912	0.059631	0.046853	0.06247
C5	0.049219	0.101278	0.065783	0.103171	0	0.077615	0.089446	0.083294	0.039754	0.049692	0.062944
C6	0.105537	0.096072	0.043067	0.049692	0.062944	0	0.098912	0.059631	0.164221	0.053952	0.037388
C7	0.14955	0.06247	0.025556	0.053952	0.037388	0.177946	0	0.015144	0.049692	0.125414	0.071936
C8	0.056318	0.072882	0.079981	0.074775	0.125414	0.071936	0.046853	0	0.053952	0.183152	0.131566
C9	0.182679	0.046853	0.103928	0.026976	0.183152	0.131566	0.049692	0.082347	0	0.116895	0.051112
C10	0.098912	0.059631	0.164221	0.092286	0.070516	0.145291	0.182679	0.101278	0.04496	0	0.040227
C11	0.040227	0.143398	0.035968	0.14955	0.098912	0.059631	0.164221	0.056318	0.072882	0.020823	0

پس از انجام محاسبات مربوطه، ماتریس روابط جمعی به شرح جدول ۴ به دست آمده است.

جدول ۴. ماتریس روابط جمعی

T	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11
C1	0.407469	0.35532	0.450566	0.42225	0.441192	0.374621	0.400545	0.425587	0.348912	0.340241	0.282663
C2	0.548291	0.333729	0.429834	0.526133	0.455654	0.428629	0.441715	0.473675	0.377879	0.380776	0.314056
C3	0.615527	0.403279	0.404624	0.40056	0.48549	0.461786	0.423119	0.549977	0.518833	0.446432	0.323382
C4	0.588583	0.439666	0.542115	0.396248	0.599138	0.444585	0.426903	0.506143	0.420662	0.408171	0.346363
C5	0.457753	0.398682	0.399728	0.429113	0.366506	0.41278	0.415105	0.418181	0.342986	0.353296	0.300941
C6	0.543591	0.410098	0.406662	0.400728	0.455633	0.371369	0.446099	0.420161	0.47066	0.381538	0.292487
C7	0.567496	0.379826	0.386696	0.401904	0.417498	0.520731	0.361871	0.373515	0.372056	0.426781	0.313642
C8	0.559582	0.451503	0.501476	0.48864	0.567969	0.496136	0.475444	0.427647	0.428848	0.54034	0.417778
C9	0.694524	0.442884	0.54192	0.460053	0.636872	0.563967	0.488916	0.525682	0.400442	0.50265	0.360493
C10	0.650732	0.463487	0.600813	0.52076	0.551367	0.596634	0.60896	0.551999	0.464445	0.417851	0.362615
C11	0.511975	0.479427	0.418898	0.519883	0.510931	0.44922	0.524914	0.438486	0.408775	0.369762	0.275903

شدت اثر کل و شدت اثر خالص معیارها

درنهایت نیز به منظور تعیین معیارهای علی و معیارهای وابسته، مجموع سطری و ستونی ماتریس T محاسبه شده است و R+J و R-J به دست آمده است.

جدول ۵. شدت اثر تجمعی و شدت اثر خالص شاخص‌ها

معیارها	R	J	R+J	R-J	وزن
ارائه خدمات آموزشی باکیفیت	4.24936	6.14552	10.3948	-1.89615	0.07840
رعایت استاندارد آموزشی	4.71037	4.5579	9.26827	0.15247	0.08690
رعایت الزامات قانونی	5.03300	5.08333	10.1163	-0.05032	0.09286
ایجاد فرصت‌های برابر و اجتناب از تبعیض	5.11857	4.96627	10.0848	0.15230	0.09444
احترام به ارزش‌های اجتماعی	4.295071	5.488251	9.783322	-1.19318	0.07924
رعایت بهداشت شغلی و ایمنی کارکنان و اساتید	4.599027	5.12046	9.719487	-0.52143	0.08485
صرفه‌جویی در مصرف انرژی	4.522017	5.013591	9.535608	-0.49157	0.08343
حفظ و ارتقای فضای سبز در محوطه دانشگاه و خارج از آن	5.355363	5.111054	10.46642	0.244309	0.09880
حمایت از اقدامات داوطلبانه کارکنان در فعالیت‌های اجتماعی	5.618403	4.554499	10.1729	1.063904	0.10366
همکاری با مدارس، کسب‌وکارها، انجمن‌ها و گروه‌های محلی	5.789663	4.567838	10.3575	1.221825	0.10682
کمک‌های خیریه (همکاری و کمک به نهادهای خیریه و بشردوستانه)	4.908174	3.590322	8.498497	1.317852	0.09055

همان‌طور که در جدول ۵ قابل مشاهده است، مؤلفه‌ها با توجه به شاخص شدت اثر کل (R+J) به ترتیب زیر رتبه‌بندی می‌شوند: حفظ و ارتقای فضای سبز در محوطه دانشگاه و خارج از آن، ارائه‌ی خدمات آموزشی باکیفیت، همکاری با مدارس، کسب‌وکارها، انجمن‌ها و گروه‌های محلی، حمایت از اقدامات داوطلبانه کارکنان در فعالیت‌های اجتماعی، رعایت الزامات قانونی، ایجاد فرصت‌های برابر و اجتناب از تبعیض، احترام به ارزش‌های اجتماعی، رعایت بهداشت شغلی و ایمنی کارکنان و اساتید، صرفه‌جویی در مصرف انرژی، رعایت استاندارد آموزشی و درنهایت کمک‌های خیریه (همکاری و کمک به نهادهای خیریه و بشردوستانه).

نتیجه‌گیری

در این پژوهش سعی شده است تا به شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی پردیس فارابی دانشگاه تهران پرداخته شود. یکی از ویژگی‌های بارز این پژوهش نسبت به پژوهش‌های پیشین آن است که سعی شده است تا مجموعه‌ی جامعی از مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه بررسی شود و این در حالی است که پژوهش‌های گذشته صرفاً بر روی بعد خاصی از مسئولیت اجتماعی متمرکز بودند و از این نظر این موضوع نقطه‌ی قوت این پژوهش به حساب می‌آید. با تقویت شاخص‌های اثرگذار در حوزه‌ی مسئولیت اجتماعی دانشگاه بستر مناسبی برای بهبود فعالیت پردیس فارابی دانشگاه تهران فراهم می‌آید. با توجه به نقش تأثیرگذاری که جامعه‌ی دانشگاهی بر روی محیط پیرامون خود دارد

سعی داریم تا در این قسمت پیشنهادهایی را برای بهبود هر چه بیشتر مسئولیت اجتماعی پردیس فارابی دانشگاه تهران ارائه دهیم.

۱- کیفیت خدمات آموزشی در سطح پردیس فارابی دانشگاه تهران بهبود یابد و تلاش شود تا از تجهیزات و امکانات آموزشی به‌روز در انتقال مفاهیم علمی و اخلاقی استفاده شود.

۲- استانداردهای آموزشی در سطح پردیس فارابی دانشگاه تهران بازنگری دوباره شود تا با به‌روزرسانی این استانداردها بتوانیم در بهبود کیفیت رفتارهای علمی و اخلاقی دانشجویان تغییرات چشمگیری ایجاد نماییم.

۳- سیاست‌گذاری‌هایی که در زمینه‌ی آموزش و بهبود عملکرد علمی و اخلاقی دانشجویان مبنای فعالیت دانشگاه قرار می‌گیرد باید به‌گونه‌ای باشد که فرصت برابری را برای آموزش دانشجویان اقشار و طبقات مختلف جامعه فراهم نماید.

۴- بهداشت شغلی و روانی اساتید یکی از موضوعات مهمی است که باید سیاست‌گذاران عرصه آموزش عالی به آن توجه فراوانی را معطوف دارند چراکه یکی از ارکان مهم موفقیت دانشگاه‌ها در تربیت دانشجویان اثرگذار و موفق در فعالیت‌های اجتماعی بهبود همه جانبه اساتید است.

۵- دوره‌های آموزشی مناسب برای اساتید و کارکنان دانشگاه طراحی شود تا از این طریق بتوانیم عملکرد مسئولانه را در حوزه مباحث اجتماعی دانشگاه به آن‌ها آموزش دهیم.

۶- تلاش شود تا در حوزه سیاست‌گذاری‌های کلان برای احداث دانشگاه‌ها، تأسیس "دانشگاه‌های سبز" در اولویت قرار بگیرد. این دانشگاه می‌تواند با توجه به بحرانی که در زمینه محیط‌زیست به وجود آمده است به عنوان الگوی مناسبی برای سایر بخش‌ها در زمینه اصلاح الگوی مصرف انرژی مطرح شوند.

۷- نگاه دانشگاه باید مبتنی بر ارائه راهکارها و شیوه‌هایی باشد که هر چه بیشتر ارتباط میان آن‌ها با انجمن‌ها و کسب‌وکارهای موفق را ارتقاء دهد.

۸- توسعه کمک‌های خیرخواهانه و بشردوستانه در میان جامعه دانشگاهی می‌تواند روحیه همکاری اجتماعی را در میان دانشجویان تقویت کند و از آن‌ها یک "شهروند اثرگذار" در عرصه جامعه محل زندگی خود بسازد.

۹- دانشجویان صرفاً به لحاظ علمی رتبه‌بندی نشوند و رفتار اجتماعی آن‌ها نیز به عنوان رکنی اساسی در معیارهای ارزیابی فعالیت‌های ایشان گنجانده شود.

منابع

۱. بردبار، یونس (۱۳۹۴). "ارائه چارچوبی برای مسئولیت اجتماعی در دانشکده‌های مدیریت و کسب‌وکار (مورد مطالعه: دانشکده مدیریت دانشگاه تهران)". دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته مدیریت اجرایی MBA، گرایش استراتژیک.
۲. حبیبی، نوید؛ وظیفه دوست، حسین و جعفری، پروش (۱۳۹۵). "مؤلفه‌های ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی". فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۲، ۱۲۵-۱۴۵.
۳. شفائی یامچلو، طاهره (۱۳۹۶). "مطالعه شناخت وضعیت موجود مسئولیت اجتماعی دانشگاه مبتنی بر الگوی والایس بر اساس دیدگاه اعضای هیئت‌علمی (مورد: دانشگاه تهران)". فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران، ۸ (۴).
1. Chen, S.-H., Nasongkhla, J., & Donaldson, J. A. (2015). University social responsibility (USR): Identifying an ethical foundation within higher education institutions. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 14(4), 165–172.
2. uckworth, H. A., & Moore, R. A. (2010). *Social responsibility: Failure mode effects and analysis*. CRC Press.
3. Esfijani, A., Hussain, F. K., & Chang, E. (2012, June). An approach to university social responsibility ontology development through text analyses. In *2012 5th International Conference on Human System Interactions* (pp. 1-7). IEEE
4. arrán Jorge, M., & Andrades Peña, F. J. (2017). Analysing the literature on university social responsibility: A review of selected higher education journals. *Higher Education Quarterly*, 71(4), 302-319.
5. Larrán Jorge, M., & Andrades Peña, F. J. (2017). Analysing the literature on university social responsibility: A review of selected higher education journals. *Higher Education Quarterly*, 71(4), 302-319.
6. Lim, J., Kim, M., Chen, S. S., & Ryder, C. E. (2008). An empirical investigation of student achievement and satisfaction in different learning environments. *Journal of Instructional Psychology*, 35(2), 113-120.
7. hek, D. T., & Hollister, R. M. (2017). *University Social Responsibility and Quality of Life*. Springer Nature Singapore Pte Limited
8. hek, D. T., Yuen-Tsang, A. W., & Ng, E. C. (2017). USR network: A platform to promote university social responsibility. In *University Social Responsibility and Quality of Life* (pp. 11-21). Springer, Singapore.
9. helomentsev, A., Kozlova, O., Doroshenko, S., & Kiseleva, E. S. (2017). The Leading Universities' Social Responsibility and Regional Development. *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences (EpSBS)*. Vol. 19: Lifelong Wellbeing in the World (WELLSO 2016).—Nicosia, 2017., 192016, 617-631.

10. Shelomentsev, A., Kozlova, O., Doroshenko, S., & Kiseleva, E. S. (2017). The Leading Universities' Social Responsibility and Regional Development. The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences (EpSBS). Vol. 19: Lifelong Wellbeing in the World (WELLSO 2016). — Nicosia, 2017., 192016, 617-631.
11. Watson, D., Hollister, R., Stroud, S. E., & Babcock, E. (2011). The engaged university: International perspectives on civic engagement. Routledge.
12. Wood, D., Larson, R. W., & Brown, J. R. (2009). How adolescents come to see themselves as more responsible through participation in youth programs. *Child Development*, 80(1), 295-309.